

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ВАН СЯОЮЙ

УДК 821.161.2.09

**ПСИХОАНАЛІТИЧНІ ВИМІРИ
ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ІВАНА ФРАНКА
1880–1900-х РОКІВ**

10.01.01 – українська література

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Печарський Андрій Ярославович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри української літератури
імені академіка Михайла Возняка.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Горболіс Лариса Михайлівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
професор кафедри української мови і літератури

кандидат філологічних наук
Александренко Вікторія Вікторівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
доцент кафедри української літератури

Захист відбудеться «19» жовтня 2020 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.22 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано «15» вересня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. Д. Осьмак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження теми «Психоаналітичні виміри художньої прози І. Франка 1880–1900-х років» зумовлена необхідністю перегляду і реструктуризації категорій неусвідомленого психічного у франкознавчому дискурсі. Адже в літературознавчих координатах теорії і практики психоаналізу таку типізацію художнього матеріалу викликають і наукові зацікавлення письменника. Йдеться передусім про науковий трактат І. Франка «Із секретів поетичної творчості», що є аналогом Фройдової топічної моделі психічного апарату і теорії художнього сприйняття Т. Ліппса. Утім на відміну від засновника класичного психоаналізу І. Франко керувався дессуарівським розумінням поняття «подвійного Я» («нижньої» і «верхньої» свідомості), а на відміну від Т. Ліппса розрізняв художні емоції від повсякденних. Такий психологічний підхід українського мислителя був вельми продуктивний і, як на ті часи, доволі новаторським. Але насамперед його науковий наратив скерований у художнє русло прозової творчості, де універсалізуються функції неусвідомленого психічного у стосунку до автора, наратора, героя, прототипа і т. п. Звідси – цілком актуальне й умотивоване намагання дослідити «психоаналітичні виміри» художньої прози І. Франка 1880–1900-х рр., тим паче, що за радянських часів розвиток психоаналітичного дискурсу творчості письменника призупинився, і лише на зламі 90-х років минулого століття процес його становлення починає відроджуватися. Тому «білих плям» в цьому аспекті – ще чимало.

Саме поняття «психоаналітичні виміри» виникло на межі глибинної психології і літературознавства. Воно хоч і не набуло стійкого термінологічного окреслення, однак із деякою періодичністю з'являється в літературознавчому дискурсі. У нашій інтерпретації «психоаналітичні виміри» – це передусім психічний стан людини, що в емоційно-експресивній та композиційно-смісловій структурі тексту відображається як система рівнянь між авторовим «Я» і «наратором», «героєм» і «прототипом», світом «реальним» і «фіктивним», «біографічним» і «художнім».

«Магістральна» лінія психоаналітичних вимірів художньої прози І. Франка – це проблема любові, деструктивності і сенсу буття людини. Усі вони взаємопов'язані й несуть загальнолюдський характер.

Незважаючи на різноманітні світоглядно-культурні парадигми народів Заходу і Сходу, зміщення психоаналітичних ідей, концептів та компаративістичного дискурсу до метафізики художнього тексту І. Франка і нової китайської літератури має свою багатоаспектну мотивацію. І. Франко, Лу Сінь, Лао Ше, Мао Дунь, Го Можо та ін. уособлюють цілу епоху в українській та китайській літературах. Вони були предтечею своєї сучасної вітчизняної літератури ХХ ст., просякнувши її революційними ідеями гуманізму. З огляду на міжнаціональні культурологічні зв'язки відповідну

типологічну мотивацію обумовлюють і ті факти, що чимало письменників нової китайської літератури були ознайомлені з творчістю І. Франка.

З погляду психоаналізу проблема тлумачення прози І. Франка 1880–1900-х рр., зрештою як і творчість будь-якого митця, полягає в тому, що інтерпретаторське розуміння художнього тексту в багатьох випадках знаходиться у внутрішній розбіжності з авторовим баченням. Адже «читацька емпатія» (Т. Ліппс), ідентифікація з героєм, «проекція себе» в «стан іншого» є не лише бар'єрами на шляху до об'єктивного аналізу, а й – «безкінечним продукуванням» його психологічних смислів. Зрештою, сам процес «читання» передбачає виникнення «художньої проективної ідентифікації», суть якої полягає у відсутності грані між інтроекцією та проекцією, що призводить до Его-синтонного стану інтерпретатора.

Актуалізація цих психологічних процесів наштовхує літературознавців на думку: що є важливіше в інтерпретації «авторське письмо» чи рецептивна «похідна» від нього. У цьому аспекті відводиться доцільність застосування рецептивної естетики В. Ізера, Г. Яусса, що передбачає міжтекстову взаємодію автора та інтерпретатора. Утім, психологія словесної творчості живе за своїми законами «природи душі», тому мало вживається із уготованими для неї «універсальними моделями» літературознавчої думки, що задає певну систему координат. Внаслідок цього точкою біфуркації нашої інтерпретаційної стратегії белетристики І. Франка є «психоаналітичні виміри», які в художній практиці виявляють органічний зв'язок з теорією класичного психоаналізу З. Фрейда та Ш. Ференці, індивідуальною психологією А. Адлера, аналітичною психологією К.-Г. Юнга, гуманістичною психологією (неофройдизмом) Е. Фромма та К. Горні, екзистенційним психоаналізом В. Франкла, епігенетичною теорією розвитку особистості Е. Еріксона тощо.

Можна поставити в дискусійному плані питання про те, чому об'єктом дослідження психоаналітичних вимірів багатогранної творчості І. Франка стали власне епічні прозові твори. З цього приводу наведемо слушні міркування О. Потебні, який переконливо запевняв у своїй праці «Із записок з теорії словесності», що серед трьох літературних родів епос є найбільш відповідним аналітичному мисленню. До того ж певні міркування підтверджував І. Франко в науковому трактаті «Із секретів поетичної творчості», пишучи, що аналітичний спосіб викладу художніх асоціацій ідей у поезії зустрічається доволі рідко.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано на кафедрі української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка в межах науково-дослідних програм, зокрема таких тем: «Літературознавча думка від класики до сучасності: концепти, теорії, методології» (№ ДР 0115U003695) та «Художній світ Івана Франка: поетика й естетика» (№ ДР 0117U001407). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 20/5

від 25.05.2016 р.) та засіданні бюро наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література (протокол № 2 від 15.12.2016 р.).

Мета і завдання дослідження – комплексний аналіз художньої прози І. Франка 1880–1900-х років у психоаналітичному аспекті. Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язати конкретні завдання:

- висвітлити історичні передумови виникнення психоаналітичного дискурсу франкіани в українському літературознавстві, простежити його розвиток і перспективу;

- розкрити теоретико-методологічну основу дослідження, зокрема міждисциплінарну парадигматику психоаналізу;

- систематизувати науково-понятійний апарат психоаналізу в контексті франкознавчого наративу;

- обґрунтувати специфіку аналізу психоаналітичних вимірів художньої прози І. Франка 1880–1900-х років;

- простежити феномен любові і людської деструктивності в белетристиці І. Франка, а саме кореляцію едіпальних, криміногенних та екзистенційних проєкцій;

- диференціювати автобіографічну основу тексту від літературно-художньої фікції згідно з психоаналітичною інтерпретацією прози І. Франка 1880–1900-х років;

- здійснити типологічну характеристику творчості І. Франка і прозаїків нової китайської літератури (現代) з погляду психоаналізу.

- розглянути контекстуальні чинники художньої прози І. Франка як психоаналітичну парадигму художнього тексту.

Об’єктом дослідження є художня проза І. Франка 1880–1900-х років: тексти і контексти.

Предмет дослідження – психоаналітичний універсум як інтерпретаційний інструментарій творчості І. Франка.

Теоретико-методологічною основою дисертації становлять міждисциплінарні підходи й методи аналізу художнього тексту у психоаналітичній парадигмі літературознавства (З. Фройд, Ш. Ференчі, А. Адлер, К.-Г. Юнг, Е. Фромм, К. Горні, В. Франкл, Е. Еріксон, Т. Гундорова, С. Павличко, Н. Зборовська, А. Печарський та ін.), здобутки франкознавчої науки (С. Єфремов, М. Мочульський, В. Янів, О. Кульчицький, І. Денисюк, Я. Мельник, М. Ткачук, О. Куца, М. Гнатюк, Р. Голод, А. Швець, Б. Тихолоз та ін.), напрацювання у ракурсі естетичної теорії, поетики художнього тексту, компаративістики (Г. Р. Яусс, В. Ізер, М. Бахтін, М. Ільницький, Р. Гром’як, М. Лановик, І. Папуша, Г. Клочек та ін.).

Методи дослідження. У роботі застосовано різновекторний характер міждисциплінарних наукових підходів і методів, вибір яких зумовлений проблематикою й поставленими дослідницькими завданнями.

Психобіографічний метод З. Фрейда та Ш. Ференчі використано при ідентифікації героя в його перехідному стані – від прототипа до автора.

Концепція індивідуальної теорії особистості А. Адлера та його модифікований метод вільних асоціацій дозволили створити соціально-психологічну картину літературної рецепції художньої прози І. Франка 1880–1900-х років. Порівняльно-типологічний метод сприяв з'ясуванню в творчості І. Франка і письменників нової китайської літератури спільних та відмінних ознак ментальності, психологічних особливостей людини Далекого Сходу та Європи. Теорія архетипів К.-Г. Юнга, неофрейдистське вчення Е. Фромма, К. Горні, терапевтичний метод логотерапії В. Франкла, а також елементи інших методів – культурно-історичного, соціологічного, герменевтичного – було використано при аналізі та інтерпретації художніх текстів І. Франка.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українському літературознавстві запропоновано комплексний аналіз художньої прози І. Франка 1880–1900-х років з погляду психоаналізу. У роботі вперше досліджено психоаналітичний дискурс франкознавства, його історію, розвиток і перспективу, а також здійснено в аспекті глибинної психології компаративістичний аналіз прозових творів І. Франка та письменників (Лв Сінь 鲁迅, Мао Дунь 茅盾, Лао Ше 老舍, Сюй Ді-шань 许地山 та ін.) нової китайської літератури (现代文学).

Теоретичне та практичне значення дисертації актуалізують та оновлюють психоаналітичне поле різновекторних досліджень із проблем міжтекстуальних зв'язків. Матеріали дослідження можна використати при розробці й підготовці наукових посібників і підручників із франкознавства, відповідних лекційних курсів та семінарів, а також у роботі над курсовими, дипломними, магістерськими та кандидатськими проектами.

Особистий внесок автора. Дослідження узагальнює самостійні наукові розробки дисертантки, відкриваючи крізь призму міждисциплінарного підходу істотно нові психоаналітичні горизонти художньої прози І. Франка 1880–1900-х років. Провідні ідеї дисертації оприлюднено в наукових працях, опублікованих без участі співавторів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи оприлюднено в наукових доповідях, конференціях, конгресах і форумах: Двадцять сьома наукова сесія наукового товариства ім. Т. Шевченка. Комісія всесвітньої літератури імені Миколи Лукаша (м. Львів, 18–19 березня 2016 р.), Міжнародний науковий конгрес «Іван Франко: Я єсть пролог...» (до 160-річчя від дня народження) (м. Львів 22–24 вересня 2016 р.), Перша Міжнародна науково-практична конференція «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (м. Баку-Ужгород-Дрогобич 27–28 жовтня 2016), Міжнародна наукова конференція «Україна – Європа – Схід: Проблеми та перспективи сучасної гуманітаристики». До 90-річчя від дня народження Ярослава Дашкевича (м. Львів 13–14 грудня 2016 р.), Друга Міжнародна науково-практична конференція «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (м. Баку-

Ужгород-Дрогобич, 10 березня, 2017 р.), Всеукраїнська наукова конференція «Генераційний феномен як бунт і де(кон)струкція» (Львів, 27–28 квітня 2017 р.), Міжнародна наукова конференція «Українська філологія: школи, постаті, проблеми. До 170-річчя заснування кафедри української словесності у Львівському університеті». (м. Львів 4–6 жовтня 2018 р.)

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 15 публікацій, з яких 9 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у закордонних.

Структура і обсяг роботи: робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів (останні три складаються з двох підрозділів), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (180 позицій), додатків. Загальний обсяг дисертації – 220 сторінок, із них – 168 основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання, об'єкт і предмет, окреслено теоретико-методологічну базу, визначено наукову новизну, практичне й теоретичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію та авторські публікації, інформацію щодо структури та обсягу дисертації.

У першому розділі «**Психоаналітичний дискурс франкіани: історія, теорія і перспектива**» визначено теоретичне підґрунтя наукового пошуку: досліджено франкознавчі праці С. Єфремова, М. Мочульського, Д. Донцова, Л. Білецького, А. Франко-Ключко, В. Яніва, О. Кульчицького, Є. Маланюка, І. Денисюка, Т. Гундорової, Я. Мельник, Н. Зборовської, М. Ткачука, А. Печарського, М. Гнатюка, Б. Тихолоза, І. Папуші та ін. Літературознавча типізація наукового матеріалу передбачає момент відбору потрібної «психологічної породи». Історія психоаналітичного дискурсу франкіани бере свій початок від появи монографії С. Єфремова «Співець боротьби і контрастів. Спроба літературної біографії й характеристики Івана Франка», яка спершу була надрукована у 1903-му році й витримала кілька київських видань із доповненням. Утім справжня зміна франкознавчої позитивістичної парадигми на метафізичну відбулася в 90-ті роки ХХ ст., що сприяло розвитку психоаналітичної думки стосовно інтерпретації художньої і наукової спадщини митця.

Психоаналітичний дискурс франкіани здебільшого має міждисциплінарний характер і прочитується у вимірах різних галузей наук та методів: крізь призму *психобіографії* (С. Єфремов, М. Мочульський, Д. Донцов, В. Янів, Я. Мельник), *соціальної психології* (О. Кульчицький), *генеології* (І. Денисюк), *психоісторії української літератури* (Н. Зборовська), *філософії* (Є. Маланюк, Т. Гундорова, Б. Тихолоз), *християнської етики* (А. Печарський), *наратології* (І. Папуша), *теорії літератури* (М. Ткачук, Р. Піхманець, М. Гнатюк) тощо.

У другому розділі «**Психоаналітичні виміри художньої прози Івана Франка: методологічні засади**» запропоновано літературознавчий інструментарій дослідження белетристики письменника, що органічно

впливає із універсального психологізму його наукової і художньої спадщини. Так І. Денисюк вважав, що у жанрі прози творчить І. Франка була «предтечею психологізму ХХ століття». Чимало літературознавців, зокрема С. Єфремов, О. Білецький, Ю. Янковський, М. Ільницький, Л. Хваль, Н. Тодчук, О. Оренчак та ін., піднімали проблематику типологічних зв'язків творчості І. Франка і Ф. Достоевського – відомого російського письменника-психолога, чия творчість була об'єктом досліджень багатьох знаменитих психоаналітиків, а саме: З. Фрейда, А. Адлера, Т. Розенталь, Е. Фромма та ін.

Функції словесної творчості уподібнюються до функцій психоаналізу, зокрема художня проза І. Франка, яка була своєрідною «метафорою життя» письменника, і в багатьох випадках виконувала корекції девіантної поведінки героя як особистості, наприклад: образ Бовдура («На дні»), Юри Шикманюка («Як Юра Шикманюк брів Черемош»), Миколи Кучеранюка («Герен у нозі»), Марії («Сойчине крило»), Анелі («Для домашнього огнища»), Калиновича («Герой поневолі»), Гольдкремера («Воа constrictor») та ін.

У наведених творах автор виступає як вдумливий аналітик, котрий змальовує психологічну мотивацію своїх персонажів як «вчинок обернений в минуле». Звідси – фрейдівський, адлерівський, фроммівський, франклівський погляди зсередини, що характеризуються поширенням «едіпальної ситуації», «соціологічної адаптації», «феномену любові» та «індивідуального сенсу життя» людини.

Насправді «синтезуюча здатність» (Р. Голод) – головна риса творчого методу І. Франка. За нею стоїть і науковий трактат «Із секретів поетичної творчості» І. Франка, що будучи пройнятий елементами Фрейдівської теорії психічного апарату та Юнгівської концепції колективного позасвідомого, певною мірою служить методологічною підвалиною дослідження і прозової творчості самого автора. У суті речі, теоретико-методологічним підґрунтям нашого дослідження стала глибинна психологія: класичний психоаналіз З. Фрейда та Ш. Ференці, індивідуальна психологія А. Адлера, аналітична психологія К.-Г. Юнга, гуманістична психологія (неофрейдизм) Е. Фромма та К. Горні, екзистенційний психоаналіз В. Франкла, епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона тощо.

У третьому розділі **«Метаморфози любові в художній прозі Івана Франка 1880–1900-х років»** проаналізовано низку творів письменника з погляду феномену любові. Адже психоаналіз, за слушним застереженням сучасного аналітика Ф. Б. Сімона, знаходиться саме «у просторі інтимних комунікацій».

У підрозділі 3.1. **«Любов як художня містифікація: до проблеми психобіографічного методу аналізу»** розглянуто особистісну кореспонденцію І. Франка, окреслено найбільш вагомі факти з життя і творчості письменника, на основі яких доходимо висновку, що найбільш вдалим для нього «скомплікованим паралелограмом» жіночого характеру була саме дружина

Ольга Хоружинська, а не перше кохання – Ольга Рошкевич, у якої не вистачало «обопільної свободи ділання». Вона не була «вільною людиною», бо надто вже залежала від думки батьків, котрі відіграли кардинальну роль у її долі. З погляду психоаналізу це класичний Едіпів комплекс, ситуація й конфлікт, що виринали в інтимних стосунках дочки священика Ольги і студента Франка. Цю родинну «безвольність характеру», де дівчина не може вийти заміж «за своєю волею», простежуємо в образі Франкової Регіни («Перехресні стежки»), Олімпіади («Основи суспільності»), Рифки («Борислав сміється»), Ганни («На дні»), Ольги («Із записок недужого») та ін.

Хоча всі героїні за складом характеру різні, проте вони – «фігури авторового неусвідомленого», те художнє дзеркало його Едіпової ситуації замолоду. Нерідко І. Франко воліє приховати свої сердечні почуття, бажання і мрії, метаморфізуючи їх у конкретні образи-символи, але чуттєва ідея уяви шукає конкретної плоті і промовляє правду вустами героїв.

Нерідко листи героїв у прозових творах І. Франка модифікують особистісні інтимні переживання самого письменника, які час від часу оживали в його пам'яті. Приміром, в оповіданні «Маніпулянтка» іронічне ставлення Целі до любовних листів закоханого в неї рудого молодого пана, львівського газетяра Семена Стоколоса цілком збігається з холодним скепсисом Целіни Журовської щодо Франкових любовних епістолярних зізнань, адресованих до неї.

Із психобіографічного погляду в цьому творі цікавий образ Ольги Невірської, етимологія прізвища якої походить від слова «невірна», що може символізувати Франкові ревності. Адже після розлуки з Ольгою Рошкевич він у листах не раз звинувачував кохану в «невірності» її обіцянок. Цей факт має і зворотній бік – Франкову «невірність» інтимних почуттів у взаєминах із дружиною. Звідси – несвідомі авторові думки щодо «приворотного зілля», від передозування якого помирає щойно згадана героїня «Маніпулянтки».

Отже, письменник, компенсуючи невдале залицяння до Целіни Журовської, не забув «покарати» її як спокусницю. Адже у творі поштарка ледь не потрапила в «шлюбні тенета» доктора Темницького, котрий, принизивши її соціальний статус, мав намір фінансово узалежнити, а потім скористатися нею як жінкою. Ось така підсвідома заплутана гра реальних постатей і художніх образів-символів. Також маємо всі підстави вважати, що образ Регіни в романі «Лель і Полель» – це не художнє втілення якоїсь однієї конкретної особи – прототипу, а містифікація ідеального образу жінки в уяві митця, овіяна посталями не лише Целіни Журовської, а й Ольги Рошкевич та Ольги Хоружинської.

У романах І. Франка «Лель і Полель», «Для домашнього огнища», «Основи суспільності», «Перехресні стежки», «Не спитавши броду», оповіданнях «На дні», «Маніпулянтка», «Герой поневолі», «Сойчине крило», «Батьківщина» та ін. Завжди помітна провідна думка митця: любов – не стосунки, а стан душі. Бо взаємини – це вже матеріалізований наслідок внутрішніх порухів людини. Ось

чому «голий досвід», так звана практика любові не може ошчасливити Франкових героїв. Усі вони, будучи тінню самого автора, наче ходять по замкненому колу власних пристрастей і не можуть вирватись із нього, доки не визначаться, хто дорожчий серцю – людина, яка йде поруч із тобою в житті й долає всі труднощі (О. Хоружинська), чи людина мрій і сподівань (О. Рошкевич, Ю. Дзвонковська і Ц. Зигмунтовська-Журовська та ін.)?!

Відповідь на питання дає саме життя І. Франка, яке запевняє, що правдива любов має «розумну долю», а чи усвідомлював це письменник, чи ні – важко сказати. Утім психобіографічний метод аналізу уможлиблює в художній парадигмі митця відстеження межі між «художньою фікцією» і «дійсністю», що промовляє не поетичною метафорою, а реаліями фактів.

Отже, доходимо висновку, що в основі метаморфоз любові художньої прози І. Франка 1880–1900-х років прихована авторова катарсична «раціоналізація» розвитку і подолання власного Едіпового комплексу як цілюще вивільнення душі від хаосу смутку й страждання. Утім наш вибір літературного матеріалу ґрунтується передусім на виявленні й інтерпретації не явного змісту лейтмотивів любові письменника, а на їхніх неусвідомлених смислах.

У підрозділі 3.2. *«Особливості едіпальної та соціологізованої антропології любові: ідентифікація та суперечність»* проаналізовано асоціатив-ний спосіб Франкового «зчеплення» окремих художніх образів, портретів і реальних подій, що простежується у багатьох його прозових творах, зокрема в оповіданнях «Сойчине крило», «Маніпулянтка», «Батьківщина», «На дні», «Із записок недужого», романах «Перехресні стежки», «Не спитавши броду» та ін. Хоча всі головні героїні в наведених творах різні за складом характеру, проте вони – «фігури авторового неусвідомленого», що віддзеркалюють Едіпову ситуацію замолоду.

Утім І. Франко був соціальною особистістю, що дало йому можливість долати проблеми внутрішньої інфантильної залежності. Звідси – застосування індивідуальної психології А. Адлера, з погляду якої важливо не те, що успадкував митець, а те, що він робить зі своєю спадковістю протягом усього життя, де в багатьох досягнень і цілей головну роль відіграє його творче «Я» і «фіктивний фіналізм». Динаміка едіпальної та соціологізованої антропології любові Франкових героїв і самого автора часто простежується на межі особистісних почуттів і громадського обов'язку. Особливо це стосується, коли персонажі належать до різних сфер соціальної діяльності і національної приналежності. В одних випадках така ідентичність сердечних стосунків для героя є позитивною (наприклад, Борис і Густя («Не спитавши броду»); Владко і Регіна («Лель і Полель»); Євген і Регіна («Перехресні стежки»)), а в інших – негативною (наприклад, Калинович і Мільця («Герой поневолі»); Целя і Семіон («Маніпулянтка»); Олімпія і Нестор («Основи суспільності»); Борис і панночка («Дріада») тощо.

Психоаналітичний код Франкової соціологізованої антропології любові втілює уявлення про те, що людина як особистість уже з народження пов'язана із соціумом, і не може існувати ізольовано від нього. Цей тісний взаємозв'язок акумулює в собі промовисте, смисловизначальне величання письменника як «Великого Каменяра», що символізує його титанічну працю на благо українського народу. У белетристиці письменника, зокрема в романі «Перехресні стежки», розглянуто наративні нумінозні особливості переживань архетипів, які є умовою для «дару передбачення». Про цю містичну таїну українського генія писало чимало франкознавців, а саме М. Мочульський, Я. Мельник, Б. Тихолоз та ін. За К.-Г. Юнгом таке загадкове прозріння обумовлене візіонерським типом творчості митця та унікальним алгоритмом дії колективного неусвідомленого, що має надособистісний характер й архаїчну природу.

Суть четвертого розділу «**Проблема людської деструктивності в художній прозі Івана Франка 1880–1900-х років**» зводиться до наступного: феномен людської деструктивності в творчості письменника є ніщо інше, як спотвореною формою любові. Тому з погляду літературознавчого психоаналізу всі практичні частини дисертації співвідносяться між собою і пов'язані з науковими та прикладними положеннями.

У підрозділі 4.1. «*Інтерпретація феномену перенесення і соціально-психологічної реальності*» проаналізовано художню прозу І. Франка 1880–1900-х років, в якій прослідковується закономірність інтерпретації людської деструктивності, яка здебільшого має соціальний характер, а не індивідуальний. Адже у світосприйнятті письменника людина є передусім Номо політikon (звір суспільний за Арістотелем), а розвиток її динамічної природи залежить передусім від соціально-культурного середовища. Можливо, тому Франкові «негативні» герої народжуються як чистий пергамент (*tabula rasa*), на якому суспільство, родина, сім'я залишають свій відбиток. Наприклад, захланний характер мільйонера Германа Гольдкремера («*Boa constrictor*») мотивований його голодним, знедоленим, позбавленим материнської любові дитинством. Подібна мотивація щодо озлобленості на весь світ характерна і для збідованого злочинця Бовдура («На дні»). До тих же результатів призводять соціальні стереотипи й відсутність батьківської любові, як у випадку шахрайської мстливої вдачі Олімпії («*Основи суспільності*») чи кримінальної діяльності Анелі («Для домашнього огнища»).

Як бачимо, з Франкових «вершин і низин суспільства» характери людей та їхні вчинки є різними, а психологічна мотивація – одна: голод і любов, про які писав І. Франко у своїй науковій праці «Що таке поступ?».

З погляду психоаналізу Франковий соціальний релятивізм є близьким до індивідуальної психології А. Адлера та неофройдизму Е. Фромма. Отже, феномен перенесення, який являє собою форму міжособистісних

неусвідомлених об'єктних відношень, у творчості українського письменника має соціологічну спрямованість. Це чітко простежується в творі І. Франка «Хома з серцем і Хома без серця». Хоча в цьому творі на ґрунті перенесення чимало літературних критиків (С. Луцак, Л. Канівська, К. Дронь) небезпідставно вбачають мотиви «двійництва» самого автора, який за допомогою головних героїв-інтелектуалів намагається викласти власні соціологічні погляди.

Любов чи справедливість, гаряче серце чи холодний розум повинні бути рушійною силою?! Ось дилема, яка виникає в дискусії на соціально-політичну тему між Хомою з серцем і Хомою без серця. Клубок суперечливих думок розмотує останній, запевняючи, що всі проблеми, незалежно від матеріальних статків людини, нуртують у самій душі людини, в непогамовних її пристрастях. Це і є наріжний камінь соціально-психологічної реальності індивіда. У фокусі світоглядного пріоритету Хома без серця намагається переконати свого приятеля, що хвора людина нездатна побудувати здорове суспільство, бо спочатку їй потрібно змінити свою внутрішню пошкоджену природу.

Проблеми людської деструктивності крізь призму феномену перенесення і соціально-психологічної реальності розкриваються і в повісті «Воа constrictor» І. Франка. В аспекті психоаналізу цей твір розглянуто з позиції індивідуального та соціального неусвідомленого, що за А. Адлером є основними поняттями антропології особистості. Сама ідея повісті поглиблює екзистенційну дилему головного героя Германа Гольдкремера: «синдром мільйонера» чи «комплекс меншовартості», які постають перед ним як гамлетівське «бути чи не бути». Людина чи бідна, чи заможна стає заручником у своїх пристрастей до збагачення. Ось яку соціально-психологічну проблему порушує в повісті І. Франко, закодувавши її зміст в символічній назві «Воа constrictor»: це картина, на якій зображено сцену смертельної хватки страшного змія-удава, що міцно стискав шию і хребет антилопи.

У Франковій прозі простежується доволі цікава особливість людської деструктивності, пов'язана передусім із браком любові й внутрішньої свободи. Адже письменник крізь призму феномену перенесення індивідуума у співвідношенні до соціально-психологічної реальності дає можливість збагнути, що люди, чим більше дотримуються принципів радикального гедонізму, матеріально збагачуючись, тим менше відчують себе психологічно щасливими. Наприклад, Гольдкремер («Воа constrictor»), Олімпія («Основи суспільності»), Женя («Великий шум»), Анеля («Для домашнього огнища») та ін. Втрата внутрішнього щастя в суспільстві, де регулятором усіх соціальних стосунків – ринкові відносини, є цілком закономірним явищем, бо людина за інерцією мислення починає дивитися на любовні взаємовідносини теж крізь призму володіння «капіталу». Так Франкова нарративна стратегія художніх текстів оприявлює важливий соціально-психологічний момент: індивідуум як суб'єкт стає об'єктом, його дія перетворюється на предмет, а «любляче» Еґо не віддає, а забирає.

Отже, як бачимо, проблему людської деструктивності І. Франко вбачав у відсутності чи недосконалої любові. Покажемо у цьому зредукованому питанні є не й ціла низка творів художньої прози письменника 1880–1900-х років, зокрема «Основи суспільності», «Воа constrictor», «Для домашнього огнища», «На дні», «Хома з серцем і Хома без серця», «На вершку» та ін. У контексті проаналізованих творів І. Франка доходимо висновку, що перепорою до вирішення проблем людської деструктивності є едіпальні, егоцентричні та невротичні розлади характеру людини.

У підрозділі 4.2. *«Психічне неусвідомлене як джерело пізнання злочину»* з погляду психоаналізу було з'ясовано, що «негативний» тип героя у художній прозі І. Франка народжується як чистий пергамент (*tabula rasa*), на якому родинні та соціальні стосунки накладають свій кроваво-заплямований відбиток у ролі жорстокого Над-Я. Наприклад, надмірна прив'язаність до грошей мільйонера Германа Гольдкремера («Воа constrictor») мотивована його нужденним, знедоленим, позбавленим материнської любові дитинством. Подібна мотивація щодо світоглядної негативної установки характерна і для збідованого злочинця Бовдура («На дні»), і для розбагатілої злочинниці Олімпії («Основи суспільності») чи Анелі («Для домашнього огнища»).

Отже, у прозових творах І. Франка, можна прослідкувати, що розкіш це такий же порок, як і злидні. Тільки якщо першопричиною першого явища є пожадливість і потурання своїм бажанням, то другого – це наслідок соціального деструктивного устрою. Утім, психоаналітичні виміри белетристики українського письменника в аспекті відомої Фроммової дихотомії *-мати-* або *-бути-* оприявлюють не лише «сліди пам'яті переживань», але й психологічні «закони генетичних злиднів», які, на думку Н. Грейс, є своєрідною ментальністю людини, що проявляється в надмірній скупості, в неймовірному стасі втратити щось життєво необхідне і цінне. Яскравим прикладом подібного деструктивного феномену «генетичних злиднів» є образ отця Нестора («Основи суспільності»), котрий, переживши розчарування в любові, шукав порятунку у своїй «втечі в хворобу» (К. Горні), невротичний симптом якої – відчуженість, матеріальні злидні при невмотивованому механічному накопиченню значної кількості фінансів. З погляду психоаналізу подібні дії героя розглядаються як панічне намагання зберегти животворні сили любові, що призвело до екзистенційного вакууму (В. Франкл).

Головна психоаналітична цінність Франкових творів з елементами кримінального сюжету полягає в тому, що письменник у сюжетотворенні обґрунтував, що безмотивних злочинів не буває, а основні їхні витoki – це неусвідомлене психічне людини, пов'язане із травматичним минулим. Таким чином психологічна деструктивна бівалентність – у центрі уваги мотивації будь-якої злочинної діяльності. Приміром, умисний намір Олімпії («Основи суспільності») убити отця Нестора можна розглядати на свідомому і на неусвідомленому рівнях. Перший характеризується раціональним прагненням

заволодіти грошима отця Нестора, а другий – загостренням внутрішньої Едіпової ситуації, суть якої полягає в тому, що в молодості Олімпія кохала свого колишнього учителя Нестора, але батьки завадили її щастю, віддавши за багатого нелюба із садистичними нахилами й надмірними пристрастями до азартних ігор. Відтак ірраціональна помста стала однією із мотиваційних причин злочинного наміру героїні.

Фройдівська теорія психічного апарату людини використовувалася багатьма психологами-криміналістами, зокрема А. Мергеном, котрий стверджував, що тенденція до скоєння злочину притаманна кожній особі ще від народження. На відміну від звичайної людини, на думку німецького вченого, у злочинця вона набуває неймовірно домінуючих патологічних ознак. Цієї презумпції притримувався і норвезький судовий психоаналітик Девід Абрагамсен. Він вважав, що будь-який злочин є проявом агресії на несвідомому чи свідомому рівнях, а здатність його контролювати так чи інакше залежить від розвитку психічної інстанції Над-Я. Основну причину кримінальної поведінки аналітик розглядав в негативних емоційних стосунках між батьками і дитиною як майбутнім злочинцем. Звідси – абрагамсенівська концепція «потенційного злочинця», яку психоаналітик схематично представив у вигляді формули:

$$Z = \frac{T + C}{K}$$

де Z позначено як *злочин*; T – *злочинні тенденції*; C – «миттєва» *ситуація* в кримінальному середовищі; K – *контроль*, що характеризується силою опору Над-Я. Ось такий збіг факторів, на думку Д. Абрагамсена, потрібно, щоб схильна до криміналу людина стала злочинцем.

Зрештою чимало Франкових злочинних героїв можуть підпадати під виведену формулу. Наприклад, Бовдур («На дні»), Анеля («Для домашнього огнища»), Олімпія («Основи суспільності»), Дувідко («Воа constrictor») та ін.

І хоча, у Франкових творах важко знайти «якусь одну домінуючу причину злочину», як слушно зауважувала А. Швець, утім з погляду психоаналізу певною мірою ця «кровава константа» простежується. Йдеться про *психічне неусвідомлене*. Адже майже усі вбивства чи злочинні наміри у Франкових творах до кінця так і неусвідомлені героями. Утім ця константа їхнього психічного неусвідомленого справді має свої різні деструктивні причини злочину: садистичні нахили, що межують із комплексом неповноцінності (Бовдур («На дні»); клептоманія (Панталаха в однойменному оповіданні); олігофренія із загостреною формою Едіпового комплексу Прокіп («Панталаха»); епілептичне божевілля (Баран «Перехресні стежки») та ін. Отже, доходимо висновків, що у Франкових художніх прозових творах

1880–1900-х років з елементами кримінального сюжету, психічне неусвідомлене людини є джерелом пізнання її злочину.

П'ятий розділ **«Художня проза Івана Франка 1880–1900-х років у контексті нової китайської літератури (现代文学): психоаналітичні виміри»**, що містить *два підрозділи: «Полярність смислових "універсумів любові"», «Індивідуальний і соціальний характер персонажів: аналогія та психоаналітична інтерпретація»* є продовженням попередніх, але вже – на міжкультурному перехресті компаративістики. На фактичному художньому матеріалі розглянуто типологію текстів І. Франка у зіставленні із творами класиків нової китайської літератури 1919–1949-х років (Мао Дуня, Лу Сіня, Лао Ше, Сюй Ді-шаня та ін.).

Так в оповіданнях «Герой поневолі» І. Франка і «Достеменна історія А-к'ю» Лу Сіня (《阿Q正传》鲁迅) розглянуто образ «маленької людини» як культурний архетип активного борця за справедливість. Утім в українського і в китайського митців подвиг «героїчного вчинку» простої людини наскрізь пройнятий іронією, а відтак розвінчуються стереотипи його сприйняття. У дослідженні порушено проблеми вибору людини в «межовій ситуації», а також неусвідомлюваних психічних процесів і їхню роль у поведінці героя.

З погляду психоаналізу наведені паралелі творів не тільки за аналогією, а й за контрастом, де доміщується загадка менталітету людини Європи і Далекого Сходу. До прикладу, візьмемо «Перехресні стежки» І. Франка і «Павука» Сюй Ді-шаня, у яких метафори «роздоріжжя» і «павутини» як різних доль героїв є реалізацією архетипу Самості – Вселенського Ткача, що з'єднує людину з її Творцем. Його міфічний образ присутній у багатьох давніх релігіях. Тому не дивно, що Франковий архетип «життєвого роздоріжжя» людини є близьким до розуміння Дао (道, букв. – шлях).

Подібну світоглядну амплітуду простежуємо й в оповіданнях І. Франка «Як Юра Шикманюк брів Черемош» і Лао Ше «Біля храму великої скорботи». У творі українського письменника Білий демон не чинить жодної дії (у-вей 无为), тобто поводить пасивно, що характерно для чорної полярної сили «Інь», а Чорний демон, навпаки, виявляє активність, що притаманно білій полярній силі «Ян». У цьому аспекті споконвічні космічні начала сприймаються як взаємодоповнювальні, створюючи стабільність і рівновагу, що характерно для даоського світосприйняття. Натомість у творі «Біля храму великої скорботи» Лао Ше усе відбувається з точністю до навпаки. Адже останні передсмертні слова учителя Хуана: «Хто б не кинув камінь, я на нього не гніваюсь!» цілком відповідають християнським доктринам, зокрема поняттю добра як абсолютної жертвовної любові. Отже, з погляду юнгіанського колективного позасвідомого маємо унікальне релігійне перехрестя двох різних культур і віросповідань.

Утім, художня типізація індивідуального і соціального характерів персонажів у белетристиці І. Франка, Мао Дуня, Лу Сіня, Лао Ше, Сюй Ді-шаня передбачає момент «психоаналітичного відбору». Звідси – висновок: сутність ментальності українського письменника проявляється в тяжінні до

індивідуальної свідомості, натомість китайських – до колективної. Однак у розділі здебільшого акцентовано на психоаналітичній універсалізації образів-символів творчості митців, на те загальне, що присутнє в будь-якій культурі.

У **висновках** узагальнено результати дослідження. Окреслено історію і розвиток психоаналітичного дискурсу франкіани в українському літературознавстві, що почалася ще за життя і діяльності самого письменника, але у рамках художньо-естетичного аналізу, фактажу і спогадів, що аж через вісімдесят років після смерті І. Франка можуть ознаменувати собою «точку відліку» нового розуміння його творчості. Наприклад, у наш час літературознавча рецепція монографії С. Єфремова «Співець боротьби і контрастів. Спроба літературної біографії й характеристики Івана Франка» (1903) значною мірою відповідає фрейдистському, адлерівському, та юнгіанському розумінню творчості Каменяра. Це стосується і праць М. Мочульського, Д. Донцова, В. Яніва, О. Кульчицького та ін.

Схарактеризовано стан розвитку сучасного психоаналітичного дискурсу франкознавства (І. Денисюк, Я. Мельник, Т. Гундорова, М. Ільницький, Н. Зборовська, М. Гнатюк, А. Печарський та ін.) У цьому аспекті виявлено, що дослідження мають здебільшого міждисциплінарний характер, на стику філософії, християнської етики, соціальної психології, наратології, компаративістики та інших наук. У дисертації розкрито теоретико-методологічну основу, яка ґрунтується на здобутках класичного психоаналізу З. Фрейда та Ш. Ференці, індивідуальної психології А. Адлера, аналітичної психології К.-Г. Юнга, гуманістичної психології (неофрейдизму) Е. Фромма та К. Горні, екзистенційного психоаналізу В. Франкла, епігенетичної теорії розвитку особистості Е. Еріксона, рецептивної естетики Г. Р. Яусса і В. Ізера, психолінгвістичної теорії О. Потебні тощо.

Психоаналіз знаходиться «не деінде, а у просторі інтимних комунікацій» (Ф. Б. Сімон), тому головний його код – едіпальна та соціологізована любов індивіда. Звідси – постановка наукової проблеми: дослідити психодинаміку любові в художній прозі І. Франка 1880–1900-х років на шляху первинного розщеплення цілісної психічної системи персонажа під впливом соціальнокультурних факторів.

«Жива функція» художнього твору в парадигмі «текст/натор/герой» передбачає з погляду психоаналізу певні ступені авторських і наратологічних ідентифікацій. Адже в рамках поезики тексту «імпліцитний автор» може виступати в ролі натора і героя. З погляду класичного психоаналізу феномен ідентифікації відіграє важливу роль у розвитку індивіда і по суті є процесом побудови його внутрішнього «Я» крізь виміри едіпальної та соціологізованої антропології любові. Наприклад, в романі «Лель і Полель»

І. Франка міфічний топос роздвоєного Я – індивіда, позбавленого власної цілісності, чітко простежується в образах слабого, чуттєвого Начка і сильного, раціонального Владка як душевний стан самого автора. Його Я, ослаблене конфліктом між особистими інтимними почуттями і громадським обов'язком,

поступово втрачає здатність до психологічного синтезу власних психічних інстанцій, сповнюючись страхом сумління перед авторитарним Над-Я й невротичним острахом перед силою пристрастей, які продукує Воно.

Цей механізм Франкових психічних інстанцій як художньої фікції прослідковується в багатьох його прозових творах, зокрема в «Перехресних стежках», «Не спитавши броду», «Основах суспільності», «Сойчиному крилі», «Батьківщині», «На дні», «Дріада» та ін.

Відтак проблема людської деструктивності у творчості І. Франка виводиться із пошкодженої природи любові, що приводить до епілептичного божевілля (Баран «Перехресні стежки»), гіпопітуїтаризму (Бовдур «На дні»), відчуження (Массіно «Сойчине крило»), манії накопичування (Нестор «Основи суспільності»), злочинної помсти (Олімпія «Основи суспільності»), садистичних нахилів (Дувідко «Воа constrictor»), клептоманії (Панталаха «Панталаха»), суїциду (Анеля «Для домашнього огнища») тощо.

Як бачимо, у белетристиці І. Франка головну роль відіграє ідентичність героя, формування якого здійснюється протягом усього його життя і проходить цілу низку вікових стадій розвитку. Вони не заміщують одна одну при переході, а підлаштовуються. Звідси – висновок, що психічний розвиток людини в художній прозі українського письменника подібний до «епігенетичного ансамблю» (Е. Еріксон), в якому живуть і взаємодіють усі віки: дитинство, юність, старість і т. п. Отже, нічого дивного немає, що в любовних стосунках кожного Франкового персонажа можна простежити прояви інфантильності, Едіпового комплексу, кризові протиріччя чи суперечності попередніх періодів його психічного розвитку.

Пізнавальне осягнення психоаналітичних вимірів художньої прози І. Франка 1880–1900-х роках перебуває у міжкультурному діалозі з іншими світовими літературами, зокрема народами Далекого Сходу. Особливості едіпальної, соціологізованої та архетипної антропології любові в белетристиці українського письменника віднаходять свої аналогії в новій китайській літературі 1919–1949-х років (Мао Дуня, Лу Сіня, Лао Ше, Сюй Ді-шаня та ін.).

Такі художні паралелі пов'язані передусім із архетипною структурою образів-символів і «колективним неусвідомленим», що, за аналітичною психологією К.-Г. Юнга мають міжкультурний та позачасовий характер.

Наприклад, при порівняльній характеристиці творів «Як Юра Шикманюк брів Черемош» І. Франка і «Біля храму великої скорботи» Лао Ше простежено унікальне перехрестя християнського і даоського світобачень. Адже у сюжетотворенні «Як Юра Шикманюк брів Черемош» українського письменника вчинки Білого та Чорного демонів сприймаються як взаємодоповнювальні космічні начала добра і зла, створюючи стабільність і рівновагу, що характерно для даоського світосприйняття. Відтак в оповіданні «Біля храму великої скорботи» китайського письменника учитель Хуан виявляє християнське бачення добра і зла, прощаючи перед смертю свого вбивцю.

Отже, доходимо висновку, що дослідження психоаналітичних вимірів художньої прози І. Франка 1880–1900-х років відкривають нові горизонти і перспективу для сучасного франкознавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ван Сяююй. До проблеми психоаналітичної парадигми творів «Герой поневолі» Івана Франка та «Постеменно історія А-к'ю» Лу Сіня (《阿Q正传》鲁迅). *Українське літературознавство*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2015. Вип. 79. С. 149–155.

2. Ван Сяююй. Іван Франко і нова китайська література (现代文学): психоаналітичний аспект. *Слово і Час*, 2016. № 8. С. 54–60.

3. Ван Сяююй. Мотиви жіночої долі в художній прозі Івана Франка і Лао Ше (老舍): психоаналітичні рефлексії. *Spheres of Culture. Lublin*, 2016. Vol 14. С. 101–108.

4. Ван Сяююй. «Перехресні стежки» Івана Франка – «Павук» Сюй Ді-шаня (《綴網勞蛛》许地山): антропологія любові й ненависті. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство*, 2016. Вип. 45. С. 254–269.

5. Ван Сяююй. «Дві Ольги» – «дві любові» Івана Франка: до проблеми психобіографічного методу аналізу. *Слово і Час*, 2017. № 11. С. 78–88.

6. Ван Сяююй. Психоаналітичний код любові в прозовій творчості Івана Франка (1880–1900-х років): суперечність та ідентичність. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство*, 2017. Вип. 46. С. 202–214.

7. Ван Сяююй. Ното політон в художній прозі Івана Франка 1880–1900-х років: до проблеми людської деструктивності. *Закарпатські філологічні студії УжНУ*, 2018. Вип. 4. Т. 1. С. 95–101.

8. Ван Сяююй. Психоаналітична дилема повісті «Воа constrictor» Івана Франка: «синдром мільйонера» чи «комплекс меншовартості»? *Spheres of Culture. Lublin*, 2018. Vol. 17. С. 116–122.

9. Ван Сяююй. «Український Достоєвський», або універсальний психологізм художньої прози Івана Франка: теорія і методологія дослідження. *Питання літературознавства Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича*, 2018. – № 98. С. 283–300.

10. Ван Сяююй. Психоаналітичний дискурс франкознавства: генеза та становлення. *Закарпатські філологічні студії УжНУ*, 2018. Вип. 6. С. 178–185.

11. Ван Сяююй. «Психоаналітичне неусвідомлене» як ключ до пізнання злочину людини в художній прозі Івана Франка. *Закарпатські філологічні студії УжНУ*, 2020. Вип. 13. Т. 3. С. 82–90.

Додаткові публікації

1. Ван Сяююй «Для домашнього огнища» Івана Франка – «Рикша» («骆驼祥子»老舍) Лао Ше: міфологема долі. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи. Зб. Матеріалів*

I-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Ред.-упоряд.: А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря. Баку, Ужгород, Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 304–306.

2. Ван Сяююй, І. Яремчук. Післямова. *Антологія українського та китайського письменства: перекладацькі інновації у львівській Alma mater (до 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та Китаєм). За ред. А. Печарського, Сунь Кевеня. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. С. 462–467.*

3. Ван Сяююй. Психоеаналітичні рефлексії роману «Лель і Полель» Івана Франка: поміж фактами і літературною фікцією. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи. Зб. Матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Ред.-упоряд.: А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря. Баку, Ужгород, Дрогобич: Посвіт, 2017. С. 449 – 452.*

4. 乌克兰文学中的伊万·弗朗科 // 04.2017 北方文学。

АНОТАЦІЯ

Ван Сяююй. Психоеаналітичні виміри художньої прози Івана Франка 1880–1900-х років. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2020.

У науковому дослідженні здійснено комплексний аналіз художньої прози І. Франка 1880–1900-х років в аспекті психоеаналізу. Зроблено спробу простежити і осмислити феномен любові і людської деструктивності в белетристиці І. Франка, а саме кореляцію едіпальних, криміногенних та екзистенційних проєкцій. Здійснено типологічну характеристику творчості І. Франка і прозаїків нової китайської літератури 1919–1949-х років (Мао Дуня, Лу Сіня, Лао Ше, Сюй Ді-шаня та ін.) з погляду психоеаналізу.

Ключові слова: психоеаналітичні виміри, едіпальна ситуація, форми невротичної любові, психобіографічний метод, архетип, образи-символи.

АННОТАЦИЯ

Ван Сяююй. Психоеаналитические измерения художественной прозы Ивана Франко 1880–1900-х годов. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2020.

В научном исследовании осуществлен комплексный анализ художественной прозы И. Франко 1880–1900-х годов в аспекте психоеанализа. Сделана попытка проследить и осмыслить феномен любви и человеческой деструктивности в беллетристике И. Франко, а именно корреляцию эдипальных, криминогенных и экзистенциальных проєкций. Осуществлено

типологическое характеристику творчества И. Франко и прозаиков новой китайской литературы 1919–1949-х годов (Мао Дуня, Лу Синя, Лао Шэ, Сюй Ди-Шаня и др.) с точки зрения психоанализа.

Ключевые слова: психоаналитические измерения, эдипальная ситуация, формы невротической любви, психобиографический метод, архетип, образы-символы.

SUMMARY

Wang Xiaoyu. Psychoanalytical dimensions of Ivan Franko's artistic prose of the 1880–1900s. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a degree of candidate in philological sciences, Specialty 10.01.01 «Ukrainian Literature». – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2020.

The thesis is devoted to the study of psychoanalytical dimensions of Ivan Franko's artistic prose of the 1880–1900s. The very term «psychoanalytical dimensions» arose on the verge of deep psychology and literary criticism. Although it has not acquired consistent terminology, it appears in literary discourse with certain regularity. In our interpretation, «psychoanalytical dimensions» are, first of all, the mental state of a person, which is represented by the emotionally expressive and compositional-semantic structure of the text as a system of equations between the author «I» and «narrator», «the character» and its «prototype», «real» and «fictional» world, «biographical and artistic».

The theoretical basis of the scholarly research was determined by the works of experts in Franko studies, such as S. Efremov, M. Mochulsky, D. Dontsov, L. Biletsky, A. Franko-Kluchko, V. Yaniv, O. Kulchytsky, Y. Malanyuk, I. Denisyuk, T. Hundorova, Y. Melnyk, N. Zborovskaya, M. Tkachuk, A. Pecharsky, M. Hnatyuk, B. Tycholos, I. Papushi and others. The psychoanalytical discourse of Franko studies has, for the most part, an interdisciplinary character, and is read in terms of various fields of sciences and methods through the prism of: psychobiography (S. Efremov, M. Mochulsky, D. Dontsov, V. Yanov, Y. Melnyk), social psychology (O. Kulchytsky), geneology (I. Denisyuk), psycho-history of Ukrainian literature (N. Zborovsk), philosophy (E. Malaniuk, T. Hundorova, B. Tycholos), Christian ethics (A. Pecharsky), naratology (I. Papusha), literary studies (M. Tkachuk, R. Pikhmanets, M. Hnatyuk), etc.

In literary methods for the study of the writer's fiction which inherently follow from the universal psychology of his scholarly and artistic heritage are suggested. Functions of verbal creativity are similar to those in psychoanalysis, to be more precise the artistic prose by I. Franko was a kind of a «life metaphor» of the writer, and in many cases it performed corrections of the deviant behavior of the character as a personality, for example: the image of Bovdur («On the bottom»), Yuri Shikmanyuk «As Yura Shikmaniuk eats Cheremosh»), Mykola Kucheranyuk («Teren in the leg»), Mary («Sowichin Wing»), Anelly («For a Home Furnace»), Kalinovich («The Enemy Hero»), Golccamera («Voa Constrictor») etc.

In the above-mentioned works, the author acts as a thoughtful analyst, who depicts the psychological motivation of his characters as «an act in the past». This leads to the Freudian, Adlerian, Frommian, and Franklin views from the inside, characterized by the spread of the «Oedipal situation», «sociological adaptation», «the phenomenon of love» and «individual sense of life» of the man.

In fact, the «synthesizing ability» (R. Golod) is the main feature of Ivan Franko's creative method. She has also written the scholarly treatise «From the secrets of poetic creativity» of Franko which being infused with the elements of Freudian theory of mental mechanisms and Jung's conception of the collective unconscious serves, to a certain extent, as a methodological basis for the research of the author's fiction. The theoretical and methodological foundation of our study was deep psychology: the classical psychoanalysis by S. Freud and S. Ferenczi, the individual psychology of A. Adler, the analytical psychology of K. G. Jung, humanistic psychology (neofreudizm) E. Fromm and K. Gorney, existential psychoanalysis of V. Frankl, epigenetic theory of personality development by E. Erickson, and others.

From the point of view of psycho-biological method, we have considered the problem of love in I. Franko's artistic prose of the 1880–1900s («Lel and Polel'», «On the bottom», «From the chronicles of the sick», «Manipulator», «Without asking fore», «For the home furnace», «Fundamentals of Society», «Cross Hedges», «Hero of the Oppressed», «Motherland», «The Jay's Wing» etc.). The relationship between artistic imaginary world and reality becomes evident in the «face of the text» and the «inner drama» of the author. In psychoanalytical aspect, we questioned the uniqueness of the interpretation of Franko's metaphor «Thrice I was in love» from the «Faded Foliage» (somewhat exaggerated in the literary vision) and deduce from the writer's life and work another research formula: «Two Olgas» – «two loves» of I. Franko. This is about the artist's first love Olga Roshkevych and his wife Olga Horuzhynska.

The main psychoanalytical code of Franko's oedipal and sociologized anthropology of love in artistic prose of the 1880–1900s (Dryad, The Combat, Small Myron, Under the Haystack, My Crime, Meeting Oleksa, «A Brick Layer», «Yanduses», «Much Ado», etc.) embodies the notion that the person since the birth is formed in the triad «mother – child – father», and then in the society, which is vital in the formation and development of the Oedipus complex of the individual and his mental authority over the Ego. However, it is possible to overcome the Oedipus complex due to identification, which is accompanied by inevitable ontological contradictions.

Through the prism of classical psychoanalysis by S. Freud, S. Ferenczi, K. Hunga's analytical psychology and E. Erikson's epigenetic theory of personality's development, we have considered in Franko's works transition of the character, prototype, narrator, author from one form of self-identification to another, which causes the crisis of identity in love relationships. However, on the other hand, the

artistic material of the writer illustrates that love is the mature life orientation of the individual, his spiritual and moral system of values and steady outlook.

We have compared the typology of I. Franko's texts with the works of classics of the new Chinese literature of 1919–1949 (Mao Dunya, Lu Sinya, Lao She, Xu Di-shan, etc.) on the collected artistic material.

In the story by Ivan Franko «Hero of the Devil» and the story by Lu Sinya «The True History of the Aung» («阿 Q 正传» 鲁迅) the image of the «little man» as an archetype of an active fighter for justice is considered. Both Ukrainian and Chinese writers describe the «heroic deed» of a common man ironically, and thus stereotypes of his perception are debunked. The study raises the problems of a person's choice in the «boundary situation», as well as unconscious mental processes and their role in the character's behavior.

However, artistic typology of the individual and social nature of characters in artistic writings by I. Franko, Mao Dunya, Lu Sinya, Lao She, Xu Di Shan involves «psychoanalytical selection». Hence, we may conclude that the essence of mentality of the Ukrainian writer manifests itself in the tendency towards individual consciousness, whereas Chinese authors tend to the collective. However, the chapter focuses mostly on the psychoanalytical universalization of symbolic images of the writers under consideration, on general notions present in any culture.

Key words: psychoanalytical dimensions, edipal situation, forms of neurotic love, psycho-biological method, archetype, images-symbols.

Підп. до друку 15.09.06.2020. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,25.
Тираж 100 пр. Замовлення № 43-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002